

HÖRBY FÄLAD MED OMGIVNING

Utdrag ur arbete i Ekologisk botanik, utfört av Kurt Olsson under handledning av doc. Åke Persson. Fältarbetet utfördes under sommaren 1973.

Hörby fälad ligger i Hörby kommun, Malmöhus län, strax nordväst om samhället. I undersökningsområdet ingår förutom fäladen även ett skogsområde norr om denna. Hela området omfattar 75 ha, varav fälad 45 ha, skog 15 ha och åker 25 ha. Genom södra delen går riksväg 13 och banvallen till f.d. järnvägen till Eslöv (Eslövslinjen).

Fäladen är ett öppet beteslandskap med ålderdomlig prägel. I dess centrala del ligger en mindre vattensamling, Lågedammen, vars största djupt är 1,5 m. Den får sitt vatten från ett bäckstråk från öster, Syrebäcken eller Syreåran*. Strax söder om Lågedammen ligger ett litet kärr, Svarte Floe*, och två smärre björkdungar. Östra delen av fäladen sluttar mot Lågedammen och en höjdsträckning i NV-SÖ riktning, Stora Gerabacken* mellan Lågedammen och Svarte Floe*, avskiljer den västra, flackare, delen av fäladen, som sluttar svagt mot söder. Förutom björkdungarna finns det några ensamma ekar och björkar, samt spridda en-, slån- och nyponbuskar. I västra delen, söder om Eslövslinjen finns en björkskog och norr därom ett litet kärr, Dörma mosse.*

Norr om fäladen ligger åkrar, som genomflytes av Landerödsbäcken. Strax norr om denna, intill Höörslinjen finns en ek-hasselskog, liksom nordost och öster om Landeröd. I lägre partier finns här alskog med ett alkärr. Längre mot norr finns en tät planterad granskog, som avskiljer ett litet område längst ut i spetsen mellan Höörslinjen och riksväg

* Namnen enligt beskrivningen till laga skiftet av Hörby by 1839 (9).

13. Denna lilla kil består av björkskog och hasselsnår, genombrutet av ett smalt fuktstråk med gles alskog.

Större delen av undersökningsområdet betades 1973. Undantag utgjorde det mesta av fäladen väster om riksväg 13, åkermarken och granskogen, samt det lilla området norr om denna.

Undersökningsområdet ligger inom Rönneåns vattensystem. Genom området rinner Syrebäcken, som kommer från åkermarkerna norr om Hörby. Via Lågedammen rinner den ut i Landerödsbäcken, vilken också rinner genom undersökningsområdet. Denna rinner upp i skogarna vid Attarp norr om Hörby, och mynnar i Ö. Ringsjön vid Kruddarehus norr om Osbyholm under namnet Kruddarebäcken.

Undersökningsområdet ligger vid foten av Linderödsåsens sydvästsluttning. Det är flackt och sluttar svagt åt sydväst eller söder. En höjdsträckning går genom området i riktning nordväst-sydost över den öppna fäladen.

Berggrunden vid Hörby utgöres av sandsten från rät-lias, dvs med en ålder av ca 180 millioner år. Strax nordost om Hörby gränsar denna mot pregotiska gnejser med en ålder av drygt 2500 millioner år. Det fasta berget är i undersökningsområdet överallt täckt av nordostmorän, som härstammar från Linderödsåsens gnejs. Denna är svårvitrad och har gett en näringsfattig, sandig-grusig morän med mycket sten och block. Moräntäcket är mindre än 9 m tjockt. På en dryg meters djup påträffas lerigare lager.

Gränsen mellan Sydvästskånes näringsrika moränleror och Linderödsåsens näringsfattiga urbergsmorän går genom Hörby. Den kan skönjas bl. a. vid gränsen mellan Hörby bys inägor och utmark, un-

Eslövslinjen.

gefar undersökningsområdets sydgräns. Moränlerorna utgör Sveriges bästa åkerjord, bäst på Söderslätt, något mindre bördig i Mellanskåne. På dem utbreder sig en jordbruksbygd med goda förutsättningar att skapa rationellare och bärkraftigare jordbruk. På de magrare urbergsmoränerna på Linderödsåsen är förutsättningar för jordbruk mindre goda, men här finns i stället Sveriges bästa skogsmark. Morängränsen vid Hörby avtecknar sig alltså tydligt i landskapet, en öppen helåkersbygd i sydväst och en skogsdominerad bygd med enstaka gårdar eller mindre byar i nordost på åsen.

FORNFYND

Inom undersökningsområdet finns på Stora Gerabacken 8 stensättningar och 12 domarringar. Av dessa är 1 stensättning och 9 domarringar samlade till ett gravfält. De andra ligger ensamma eller samlade i små grupper.

Redan 1747 nämnes fornfynden i en beskrivning av Hörby socken: "Nordväst ifrån Hörby på Fäladsmarken och en tämmelig hög backe, äro lagde i Fyrkant till 10 eller 12 alnars längd på hvardera sidan, stora steenar å rad, som sägs af the gamble vara en hednisk begrafning."

Gravfältet (R7) sträcker sig 60×35 m på krönet av Stora Gerabacken. Stensättningen är 13×9 m stor och 0,5 m hög, med en bit i väster bortskuren av riksväg 13:s vägslänt. Domarringarna är 5–7 m i diameter och består alla av 7 rundade, klumpformiga stenar, ca 0,5×1 m stora och 0,1–0,5 m höga. Två av dem har mittstenar. De flesta domarringarna är skadade genom att stenarna har brutits upp och samlats i små röjningsrösen. Troligen har hela området mot ostsydost till R6 upptagits av domarringar eftersom här finns enstaka klumpformiga stenar och flera dylika i röjningsrösen. R6 är en stensättning ca 10 m i diameter och 0,4 m hög. Ett värn är nedgrävt i norra delen och materialet till dess vallar har sannolikt tagits från stensättningen. Längre åt sydost, men fortfarande på St. Gerabacken finns två stensättningar. En (R8). En är 15 m i diameter och 0,5 m hög. Även denna är skadad av ett värn. Av den

andra stensättningen i R8 återstår endast rester.

Hela St. Gerabacken har ursprungligen kanske varit ett gravfält med stensättningar och domarringar. Fornlämningarnas ålder är okänd.

De andra fornfynden finns sydost om Lågedammen. Väster om vattenverket ligger en välbevarad domarring av 7 klumpstenar ca 7 m i diameter (R2 fig. 2). Stenarna är ca 0,8–1,1 m stora och ca 0,4 m höga. Nordväst och söder om denna finns fler klumpformiga stenar, både friliggande och i röjningsrösen, vilket kan tyda på att här funnits flera fornfynd samlade till ett gravfält. Norr om Eslövslinjen ligger på krönet av St. Gerabacken en kvadratisk stensättning, 1,2×1,2 m stor och 0,5 m hög (R9 fig. 2). I sydvästra hörnet finns en markerad rest sten, 1,4 m hög, och i sydöstra hörnet en ung, lika stor kullfallen sten. 2 m sydost om stensättningen finns en domarring, 6,5 m i diameter, av 7 klumpformiga stenar, och 1 m ostsydost om denna ytterligare en domarring, 7 m i diameter, av 6, ursprungligen 8 eller 9 klumpformiga stenar (R9 fig. 2). Slutligen finns ca 65 m västnordväst om denna grupp två stensättningar, 8 resp. 5 m i diameter (R10). Mellan R9 och R10 är ett avröjt område, som har sådant läge att där tidigare bör ha funnits fornlämningar.

DJURLIV

Under våren och sommaren präglas fäladens djurliv i hög grad av den i Lågedammen häckande skrattnäskolonin. Dessutom finns här smådopping, rörhöna, knölsvan och sothöna (12). Speciellt känd som fågellokal är Lågedammen för att ha hyst svart-hakedopping. Den sågs första gången 1927 och häckade på 1940-talet med 6–8 par i genomsnitt (6 med foto av Lågedammen). Senare har här endast funnits ett fåtal par och under senaste år endast 1 par. Under hösten 1969 företogs en upprepning av Lågedammen, som man hoppas ska ge livskraftiga bunkestarrtuvor, där fåglarna häckar och hejda uppgrundningen och genom detta förbättra fågelkolonins livsbetingelser.

I övrigt skiljer sig djurlivet inte från andra betesmarker och lövskogar.

Lågedammen

